

KNJIGE IN ČASOPISI

Mariborske literarne skice. Kje jih najdeš? Na straneh 79. do 88. „Vodnika po Mariboru“, ki je izšel za letošnjo pomlad v Ljubljani v založbi bombastično zveneče založne tvrdke z barbarsko-slovenskim nazivom Reform-Reklam-Bureau. V čem so značilne, da je potrebno govoriti o njih v slovenskem literarnem mesečniku? Kažejo nam, kako se pri nas že dobrih deset let opravljajo taki posli, kakor so ocenjanje in urejanje knjižnega dela slovenskega ustvarjajočega duha. Da bo čimbolj razviden namen pričujočih vrstic, naj že kar v začetku osvetlim genezo vsaj zadnjega dela članka „Maribor v zgodovini slovenske književnosti“, ker je za čas in ljudi ter za kulturne metode v obdravski metropoli značilen.

Če moraš napisati članek o Mariboru v zvezi s slovensko književnostjo, je jasno, da moraš govoriti o književnem delu ljudi, ki so v Mariboru živeli in ustvarjali. To delo moraš *sam* dodobra poznati in preceniti z vestjo in literarnim čutom. Povsod na svetu bi te stvari opravil literarni zgodovinar in esteta, ker je edino letá po svojem notranjem zvanju poklican, da knjižno delo vrednoti in uredi, ter ga v zgoščeni obliki podá bralcu, da je ta o njem pravično in tudi pravilno poučen. Pri nas pa, ki menda, kolikor zadeva te reči, živimo še danes izven Evrope, je stvar pravilna samo takrat, kadar je postavljena in opravljena narobe.

In tako se ti v življenju primeri, da sediš v kavarni pri črni kavi ter te nedolžnega in nepripravljenega nenadoma naskoči s svinčnikom in papirjem v roki profesor-zgodovinar, sicer učen in vesten mož, a vendar nezadostno duhovno oborožen za te posle, ki niso in nočejo biti samo golo seštevanje in odštevanje osebnih literarnih fraz in domišljavih psevdokulturnih floskul. Pet dobrih minut — in delo je opravljeno! Delo, ki bi drugod zahtevalo najprej temeljite strokovne priprave, potem

pa še poglobitve v delo posameznika, da zajameš z njim celoto. In nato bereš mesec dni ali kesneje o sebi, lepo črno na belem natisnjeno, kakor si *sam* zdiktiral v tujo roko, kako si se lepó razvijal pod vplivom italijanske (Carducci in D'Annunzio) in nemške (Heine) literature, čeprav dobro veš, da pisec članka sam bradatega in oglatega Carduccija in božansko-panskega D'Annunzia niti po sliki, kamoli še po duhovnem delu, poznati ne more. (Škoda, da se takrat v kavarni pri črni kavi nisi spomnil imaginarnega lika Čing-Čanga od 5000 let pred Kristusom, ki bi bil edino primeren, če bi bil sploh kdaj živel, da dá pravo umetniško gloriole tvojemu napuhu!) In se pri vsem tem ne moreš otresti dojma, da gospod improvizirani literarni referent najbrž niti tvojega lastnega dela — razen nekih mariborskih motivov! — ne pozna, sicer ne bi bil v svoji karakteristiki tako prekleto skop, da razen tvojih suhih navedb ne podá niti pike več, če izvzameš senzacionalno ugotovitev, da publiciraš epigrame pod psevdonimom „Satyrus“.

A nič ne dé! Slast je uživati te vrste „plodove“ duhovnega napora in z neko hudobno naslado bereš dalje med *avtobiografskimi* podatki svojih duhovnih sobratov, kako se najmočnejši mariborski današnji prozajist otresa Ivana Cankarja v samostojnem slogu (?), a je vseeno miselno dvostranski (!) v času preporoda in v sedanjosti; kako je na pisca „Popotovanja po zvezdi večernici“ vplival predvsem Prešeren (!), da je šel in napisal „Koromandijo“ in „Vijolico Vero“, mladinski roman (?) iz življenja cvetic, a je pri tem že popolnoma pozabil na svoj prevod Oskarja Wildea „Lady Windermere's fan“, ki se je ob njem tako genljivo navdušil leta 1921. v „Ljubljanskem Zvonu“ profesor A. Sovrè; kako je socialno revolucionarstvo avtorja „Krize“ in pa „Groteske sedanjosti“ bilo vplivano po homeričnem Flaubertu in naivnem pevcu

kmečke idiličnosti, vergilijevskem Pascoliju itd., itd.

In takih-le stvarnih, idejnih in estetskih grozovitosti najdeš v tem članku na preték!

Pa to pisanje je še v nekem drugem oziru nepravilno in nedosledno. Če omeniš detajlirano R. Reharja, ne smeš prezreti Avgusta Šiliha („Nekoč je bilo jezzero...“), ki je umetniško gotovo boljši. Neodpustljiv greh je, če ob vrednotenju mariborskega literatstva prezreš knjižno delo Iva Šorlija, najsi danes molči. Seveda, poznati moraš dodobra to delo, da nisi povsem odvisen od volje in podatkov Šorlija samega. Največja nerodnost pa je, če se v nemški rekapitulaciji literarnega članka pojavi v vrsti naštetih mariborskih piscev, kakor bi nenadoma kanilo z neba, ime Stanka Majcna kot „der ist der grösste unter ihnen“, a v slovenskem tekstu iščeš simpatičnega dominsvetovca

zastonj! E, Beograd je daleč in od tam ne moreš kar na naglo izpipati iz pisateljevih ust „svoje“ literarne sodbe in kar še tiče k stvari.

Táko je tedaj mariborsko literarno referentstvo, ki bi mu na tem mestu prav gotovo ne posvetil toliko prostora, da ni že skrajni čas, da se i pri nas na severni kulturni postojanki pričnemo držati zlatega Prešernovega nauka: „Le čevlje sodi naj kopitar!“ — H koncu pa mimogrede še to: Dejstvo, da so te sprejeli na repertoar mariborskega gledališča, še ne upravičuje oznake „uspelega literarnega dela“. Vse premijere zadnjih let v Mariboru dokazujejo, če izvzamemo Leskovčeva „Dva bregova“, Grumov „Dogodek v mestu Gogi“ in v nekem oziru Šnuderlovo „Rajsko ptico“, baš nasprotno. Kdor dela drugače, greši zoper dobro literarno tradicijo in ta je bila vsekdar združena z vestjo in resnostjo v kulturnih stvareh!

Janko Samec.

DOPISI UREDNIŠTVU

I

Velespoštovani gospod urednik!

Z ne prav srečno roko je segel g. Vinko Košak v področje CMD, kar priča tudi njegova replika v zadnji številki LZ. Prisilila me je k priloženi izjavi. Dasi imam malo upanja, da bi bila sprejeta v Vaš vc. list, jo pošiljam proseč, da bi jo v primeru neobjave ne izročili košu, ampak g. kritiku Vinku Košaku ad informandum.

S prav posebnim velespoštovanjem

V Koleziji 4. 7. 1932

vdani

Ivan Vrhovnik.

2

Velecenjeni gospod Vinko Košak!

Dovolite mi nekaj opomb k Vaši repliki v junijski številki LZ. Z ozirom na Vašo željo, da bi CMK objavil statistiko zatrtih šol izven državnih mej, Vas prosim, da si ogledate CMK za 1931. Tam najdete od Vas zaželjeno statistiko kar v obliki zemljevida, ki prinaša imena krajev v Primorju, ki so izgubili osnovno šolo (532), oziroma srednjo šolo (7). Poudarjam, da je ta statistika izšla že v naših dnevnikih, bila celo nabita v obliki lepakov na mestnih vogalih in da jo je CMK iznova pogrel. Te šole so bile zatrte po prevratu in od tedaj se Mussolinijev režim ni toliko poboljšal, da bi mogli ugotoviti vsaj eno šolo, ki bi bila zopet ustanovljena. Kakor